

10. Кузьмина Е. А. Функционально-стоимостный анализ и метод ABC : [Электронный ресурс] / Е. А. Кузьмина, А. М. Кузьмин // Методы менеджмента качества. – Режим доступа : <http://www.stq.ru/riasite/index.phtml?page=1&tbl=works&id=9>.
11. Функционально-стоимостной анализ ФСА : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.inventech.ru/pub/qual/fsa2>.
12. Кузьмина Е. А. Функционально-стоимостный анализ. Экскурс в историю / Е. А. Кузьмина, А. М. Кузьмин // Методы менеджмента качества. – 2002. – № 7. – С. 14-20.
13. Барышников А. Из истории ФСА : [Электронный ресурс] / А. Барышников. – Режим доступа : <http://www.inventech.ru/pub/club/042/>.

Шевчук В.Є., Голдиш Н.М.

УДК 657

РОЛЬ ТА СУТНІСТЬ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Економічна сутність системи місцевого оподаткування полягає в тому, що вона забезпечує органи місцевої влади фінансовими ресурсами для здійснення функцій, передбачених Конституцією України та іншими законодавчими актами. Надходження місцевих податків і зборів забезпечує проведення соціальної політики вирівнювання рівнів соціального та економічного розвитку територій, а також комплексного розвитку територій. Таким чином, основне призначення місцевих податків і зборів полягає у створенні необхідної фінансової бази для місцевого самоврядування.

Проблема нестачі фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільність їхніх доходних джерел останнім часом набула загальнодержавного значення. Ні для кого не секрет, що найбільш стабільними доходами – є податкові надходження.

Закономірність функціонування місцевих фінансів полягає у тому, що основним засобом формування доходів місцевих органів влади є місцеві податки і збори. Вони є складовою частиною податкової системи держави і покликані відповідати інтересам органів місцевого самоврядування, оскільки оцінюються як самостійне джерело доходів місцевих бюджетів.

Увага до місцевих податків та зборів пов'язана з тим, що даний вид оподаткування повинен виступити важливим джерелом формування доходів місцевих бюджетів в частині власних доходів. Саме вони покликані зміцнювати місцеві бюджети, розширяти їх фінансову автономію.

Підвищення результативності фінансової діяльності держави передбачає докорінну перебудову податкової системи і вдосконалення такого важливого його інструменту як місцеві податки та збори.

Але в місцевому оподаткуванні існує ряд не розв'язаних проблем. Перш за все інститут місцевих податків та зборів перебуває в стадії встановлення, про що свідчить їх незначна частка в доходах місцевих бюджетів. По-друге, практика справляння місцевих податків та зборів в Україні за останні роки виявила багато недоліків, які зумовлені невирішеністю як суто теоритичних проблем, так і невизначеністю багатьох технічних процедур – механізму обчислення, пріоритетів у наданні пільг, планування місцевих податків та зборів [4].

Метою статті є дослідження місцевих податків і зборів існування, яких відповідає в першу чергу інтересам територіальних громад, від імені яких діють органи місцевого самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Виходячи з цього, метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади коштами, необхідними для здійснення їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах.

Місцеві податки і збори – обов'язкові платежі, що встановлюються сільськими, селищними, міськими радами згідно законодавства, справляються в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховуються до їх бюджетів.

Місцеві органи самоврядування по кожному платежу розробляють і затверджують положення, яким визначається порядок сплати і перерахування до місцевого бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) [3].

Платниками місцевих податків і зборів є юридичні і фізичні особи, незалежно від форм господарювання та власності, які здійснюють діяльність на території України і визначені платниками згідно з базою оподаткування.

Місцеві податки і збори необхідні для того, щоб місцеві органи влади мали можливість надавати послуги, рівень яких відповідає обсягу сплачених податків. Тому, що кошти, які зібрані на місцях використовуються більш ефективно й заощадливо, ніж виділені центральним урядом.

Сучасна система оподаткування місцевими податками і зборами в Україні насамперед не відповідає загальноновизнаним світовою практикою критеріям самодостатності й економічної доцільності. Місцеві податки і збори, їхні ставки не враховують реальних можливостей платників. Це негативно позначається на дотриманні принципів єдності, повноти, достовірності, гласності, прозорості бюджетного устрою України в цілому.

Усе це переконує, що реорганізація системи оподаткування місцевими податками і зборами має бути спрямована насамперед на забезпечення фінансової бази місцевого самоврядування, що є однією з найважливіших умов ефективної діяльності територіальних громад та утворених ними органів місцевого

самоврядування. Наповнення сільських, селищних, міських бюджетів через зростання ролі місцевих податків і зборів має бути пріоритетним.

Таким чином, удосконалення системи місцевих податків і зборів, зростання їхньої фінансової ролі як фундаментального напрямку зміцнення місцевих бюджетів сприятиме підвищенню ефективності регіональної фінансової політики, стимулюватиме соціально-економічний розвиток регіонів України. Ефективне використання інституту місцевих податків і зборів є важливим способом зміцнення всієї фінансової системи держави.

Податки в основному надходять до бюджетів, тоді як збори можуть формувати цільові (у тому числі й позабюджетні) фонди.

Згідно Податкового Кодексу України, кількість місцевих податків та зборів зменшились - з чотирнадцяти місцевих податків та зборів залишилися, наведені в ст.10 та розділі XII «Місцеві податки і збори» Податкового кодексу (ст.265-268) наступні [1]:

- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (введено з 1 січня 2012 року, відповідно до п.1 розділу XIX ПКУ);
- єдиний податок (підрозділ 8 розділу XX «Перехідні положення» про спрощену систему оподаткування, діє до внесення змін до розділу XIV «Спеціальні податкові режими» ПКУ);
- збір за здійснення деяких видів підприємницької діяльності;
- збір за місця для паркування транспортних засобів;
- туристичний збір [1].

Залишаються деякі «старі» збори і податки, а саме: за здійснення деяких видів підприємницької діяльності; за місця для паркування транспортних засобів та єдиний податок. Та вводяться «нові»: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та туристичний збір.

Введення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки стало найбільш стабільним доходом для місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Цей податковий платіж виступає як оплата вартості суспільних товарів і послуг, що пропонуються місцевими органами влади, оскільки домовласники й підприємці обирають місце проживання, що забезпечує оптимальне співвідношення вартості майна і якості суспільних послуг. Вартість майна збільшується, якщо місцеві органи влади пропонують якісні суспільні послуги [5]. Це сприяє підвищенню ролі місцевого оподаткування.

Введення туристичного збору, який, на відміну від курортного збору, справлятиметься на всій території України – цей збір збільшує об'єкт оподаткування, такий податок можна застосувати на більшій території внаслідок більшої кількості об'єктів туризму порівняно з курортними місцями.

До позитивних надбань Податкового кодексу, слід віднести те, що більшість податків та зборів прив'язується до прожиткового мінімуму, який змінюється декілька разів на рік відповідно до законів України про державний бюджет на поточний рік. Це дозволяє не тільки збільшувати надходження від податків та зборів, але й обраховувати обсяг коштів у короткостроковому періоді і прогнозувати подальший розвиток економічної ситуації. Тобто, система місцевого оподаткування в Україні не буде такою вразливою, оскільки не буде тенденції недержання запланованих надходжень від встановлених податків та зборів.

Місцеві бюджети недостатньо забезпечують можливості реалізації функцій і завдань, які покладаються на органи місцевого самоврядування, головним завданням яких є поліпшення якості життя відповідних територіальних громад в цілому та окремих членів зокрема [5].

Система місцевих податків і зборів має багато недоліків. Найбільш суттєві недоліки системи місцевого оподаткування в Україні:

- незначна фінансова роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті України;
- вузький перелік даних податкових платежів;
- відсутність у органів місцевого самоврядування самостійних прав щодо запровадження на їхній території власних місцевих податків та зборів.

В Україні бажано б розширити перелік місцевих податків, які б виступали у якості плати населення за надані місцеві послуги, тобто шляхом запровадження нових податків і зборів, надання статусу місцевих окремим загальнодержавним податкам, за рахунок введення місцевих акцизів на тютюнові та алкогольні вироби, що обмежувало б вживання шкідливих для здоров'я людини товарів. При цьому вони повинні мати цільове використання. А також, актуально було б запровадити місцеві екологічні податки, збори за розміщення новозабудов у центральній частині міста, вдосконалити справляння гастрольного збору.

Доцільно встановити місцеві збори за послуги, що надаються комунальними службами: за прибирання вулиць, вивіз сміття, утилізацію відходів. Можна ще ввести штрафні санкції за несвоєчасне вивезення сміття, які сплачували б контори, що відповідають за його вивіз. Ця проблема, притаманна як великим, так і малим містам, вже потрапила в розряд екологічних, тому потребує негайної уваги [2].

Разом з цим треба насамперед оновити правове регламентування справляння місцевих податків і зборів через прийняття відповідного закону, врахувавши при цьому суттєві зміни, що мали місце у відносинах власності, реальних доходах населення та соціальній культурі.

Державні і місцеві фінансові системи через податки роблять сильніший вплив на розвиток економіки.

Визначимо основні цілі податкової політики держав із ринковою економікою, які орієнтовані на такі основні вимоги:

- податки, а також витрати на їхнє стягування повинні бути по можливості мінімальними. Ця умова найбільше тяжко дається законодавцям і урядам у їх прагненні збалансувати бюджети. Але так дуже легко зводити податкову систему лише до чисто фіскальних функцій, забувши про необхідність розширення податкової бази, про функції стимулювання виробничої і підприємницької діяльності, підтримки вільної конкуренції;
- податкова система повинна слугувати більш справедливому розподілу прибутків, не припускається подвійне обкладення платників податків;
- податкова система повинна відповідати структурній економічній політиці, мати чітко окреслені економічні цілі;
- порядок стягування податків повинний передбачати мінімальне втручання в приватне життя платника податків;
- обговорення проектів законів про оподаткування повинно носити відкритий і гласний характер [4].

Визначено повноваження органів місцевого самоврядування щодо встановлення місцевих податків і зборів та надання пільг на них, а також максимальні ставки місцевих податків та зборів.

Практика застосування місцевих податків і зборів засвідчила, що використання їх в Україні поки що вкрай неефективна і вони свої функції не виконують. Так на сьогоднішній день їх частка в місцевих бюджетах - до 5%.

Підвищення ролі місцевих податків і збільшення частки доходів за їхній рахунок є головним напрямом зміцнення місцевих бюджетів, розширення їхньої фінансової автономії.

Становлення системи місцевого оподаткування в Україні може стати наслідком змін у соціально-економічній системі держави, в першу чергу, в структурі власності, за рахунок значного підвищення доходів населення, реформування системи оплати праці.

Як засвідчують факти, вже майже половина основних фондів в Україні перебуває в недержавному секторі економіки. Сформувалися верстви населення з високими доходами котрі володіють значною нерухомістю. Усе це створює об'єктивні передумови для запровадження в Україні сучасної системи місцевого оподаткування і зміцнення на її основі фінансів місцевого самоврядування.

Основу місцевого оподаткування мають забезпечити майнові податки. Доцільно запровадити місцеві податки на нерухоме майно юридичних осіб, на коштовне нерухоме майно фізичних осіб, на землю і на спадщину.

Місцевим органам влади слід утримувати законодавче зафіксовану частку податку з громадян, яку потрібно також розглядати як різновид місцевого податку.

У новому законі про місцеві податки і збори доцільно передбачено дві групи місцевих податків і зборів. Перша група - це місцеві податки і збори, що повністю регламентуються центральною владою. Місцеві органи влади матимуть право на встановлення пільг на ці податки. Друга група місцевих податків і зборів може самостійно встановлюватися місцевою владою.

Таким чином, основними напрямками податкової політики у сфері місцевого оподаткування є: забезпечення реалізації основних принципів податкової і бюджетної політики, спрямованої на створення міцної фінансово-економічної бази; створення стабільної законодавчої бази оподаткування, з метою збільшення податкових надходжень до бюджетів місцевого самоврядування; удосконалення структури податкових органів; активізація роботи з підвищення правової культури населення; посилення державного контролю за додержанням чинного законодавства щодо оподаткування, справляння передбачених законом місцевих податків і зборів.

Отже, удосконалення системи місцевих податків і зборів, зростання їхньої фіскальної ролі як фундаментального напрямку зміцнення місцевих бюджетів сприятиме підвищенню ефективності регіональної фіскальної політики, стимулюватиме соціально-економічний розвиток регіонів і держави в цілому.

Джерела та література:

1. Податковий кодекс України (ПКУ) із змінами, внесеними згідно із Законом N 2856-VI (2856-17) від 23.12.2010 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua
2. Иванов Ю. Б. Світові тенденції антикризового податкового регулювання / Ю. Б. Иванов // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 1 (48). – С. 10-15.
3. Місцеве самоврядування в Україні в 2010 році : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://dialogueauc.org.ua/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/StanMS%20v%20Ukraini%202010\(1\).pdf](http://dialogueauc.org.ua/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/StanMS%20v%20Ukraini%202010(1).pdf)
4. Нагорняк Г. Проблеми податкового регулювання в Україні та шляхи їх вирішення / Г. Нагорняк, Ю. Вовк // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 140-152.
5. Назаркевич І. Місцеве оподаткування і механізми його вдосконалення / І. Назаркевич // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 290-295.